

Masterscriptie

Het effect van concreetheid en details op schuldoordeel

Docentgegevens:

1ste begeleider	dr. Lettica Hustinx	l.hustinx@let.ru.nl
2de beoordelaar	dr. Jantien van Berkel	j.vanberkel@let.ru.nl

Cursus:

Masterscriptie Communicatie en Beïnvloeding

Faculteit der Letteren

Communicatie- en Informatiewetenschappen

Studiejaar 2014 – 2015

24 november 2015

Erik Philippens

s4406338

Abstract

In veel studies wordt het stijlkenmerk concreetheid in relatie gebracht met persuasie. Concreetheid is de mate waarin een concept, wanneer het beschreven wordt, verwijst naar een zintuiglijk waarneembare zaak. Een van de meest voornaamste gedachten was dat concrete woorden gemakkelijker te onthouden zijn dan abstracte woorden, doordat ze naast verbale connecties ook beelden opwekken. Daarnaast wordt in ander onderzoek gesuggereerd dat concreetheid gerelateerd is aan waarheid. De gedachte is dat concrete representaties van zaken een voorstelbaarder en waarschijnlijker beeld scheppen. Dit kan een verklaring zijn voor een relatie tussen concreetheid en waarheid. In onderzoek naar schuld kan de mate van concreetheid in getuigenverklaringen om die reden wellicht een relatie hebben met het oordeel over de schuldigheid van een verdachte. De verschillende onderzoeken naar de relatie tussen concreetheid en oordeel hebben echter niet dezelfde operationalisatie van concreetheid, waardoor het niet duidelijk is of effecten op oordeel aan concrete woorden of alle informatie eromheen toe te wijzen zijn. Om die reden is er in het onderhavige onderzoek een onderscheid gemaakt tussen concreetheid van woorden en een toevoeging van details. Centraal staat de vraag wat het effect van de concreetheid van individuele woorden, de details die de concreetheid verhogen, of een combinatie van beiden op oordeel is.

In een experiment is onderzocht of concreet taalgebruik en de aanwezigheid van details in getuigenverklaringen over een moordzaak invloed hebben op het schuldoordeel over de verdachte. De getuigenverklaring van het slachtoffer was abstract en bevatte geen details. De getuigenverklaring van de dader werd in vier versies aangeleverd: abstract zonder details, abstract met details, concreet zonder details en concreet met details. Aan 123 leken werd de vraag gesteld of de moord opzettelijk of onopzettelijk gepleegd was. De verwachting was ten eerste dat participanten op basis van de concrete getuigenverklaring van de verdachte vaker voor onopzettelijk zouden kiezen (dan voor opzettelijk) dan bij een abstracte getuigenverklaring. Ten tweede werd verwacht dat participanten op basis van details in de getuigenverklaring van de verdachte vaker voor onopzettelijk zouden kiezen (dan voor opzettelijk) dan bij een getuigenverklaring zonder details. Ten derde werd verwacht dat wanneer de getuigenverklaring van de verdachte concreet taalgebruik en details bevatte, participanten vaker voor onopzettelijk zouden oordelen dan wanneer de getuigenverklaring alleen concreet taalgebruik of alleen details bevatte. Wanneer de getuigenverklaring abstract was en geen details bevatte, zou het minst vaak voor opzettelijk gekozen worden vergeleken met de overige situaties. De resultaten wijzen uit dat participanten alleen door het toevoegen van details aan de getuigenverklaring vaker voor onopzettelijk kozen en minder vaak voor opzettelijk dan bij het lezen de getuigenverklaring zonder details.

1 Inleiding

De manier waarop iemand iets zegt, kan vaak veel meer vertellen dan de woorden alleen. In de taalkunde is stijl de wijze waarop iemand zich uitdrukt. In slechts enkele onderzoeken naar overtuiging staat de keuze van stijl centraal. In deze onderzoeken wordt over het stijlfiguur concreetheid gesproken, maar ook over levendigheid (Reyes en Thompson, 1982). De gedachte in deze onderzoeken is dat concreet of levendig taalgebruik ingezet kan worden om toehoorders te overtuigen. Vaak verwijzen concreetheid en levendigheid naar dezelfde of vergelijkbare stijlkenmerken. Het onderscheid tussen de beide concepten is niet altijd duidelijk en ook de manier waarop concreetheid en levendigheid in het onderzoeksmateriaal gebruikt worden verschilt vaak.

In het onderhavige onderzoek staat het stijlkenmerk concreetheid centraal. Teksten die concreet zijn, zijn vaak beeldend doordat moeilijke concepten worden uitgelegd aan de hand van onder andere voorbeelden. Het verschil tussen concreetheid en levendigheid is niet altijd even duidelijk en in de literatuur worden de termen vaak door elkaar gebruikt. Nisbett en Ross (1980) beschouwen informatie levendig als het emotioneel interessant, concreet en nabij is. De levendige informatie zou beelden op wekken en zintuiglijk waarneembaar zijn. Er wordt verondersteld dat concrete taal informatie levendiger maakt dan abstracte taal. Concrete taal wordt volgens Douma (1994) gezien als naar zintuiglijk waarneembare zaken verwijzend. In het onderhavige onderzoek zullen de termen concreetheid en levendigheid door elkaar heen gebruikt worden tijdens de bespreking van onderzoeken die over concreetheid, dan wel levendigheid gaan.

Schuldoordeel

Wanneer er gesproken wordt over effecten op overtuiging of het overtuigingsproces door stijlkenmerken, zijn getuigenverklaringen als een specifiek genre erg interessant. Of een verdachte schuldig wordt bevonden, is namelijk onder andere van getuigenverklaringen afhankelijk. De getuigenverklaring wordt door de rechter ingeschat op waarheid. Maar is deze inschatting van waarheid, om tot een schuldoordeel te komen, te beïnvloeden door in wat voor een stijl een getuigenverklaring is geschreven? Dit onderzoek richt zich op het effect van concreetheid van een tekst op schuldoordeel.

Er zijn theorieën die de mate van concreetheid en levendigheid van teksten relateren aan de mate van het opslaan en terughalen van informatie. Het is denkbaar dat teksten die concreet of heel levendig beschreven zijn de mate van overtuiging kunnen vergroten omdat deze beter zijn op te slaan en terug te halen. Zowel de *Dual-Coding Theory* als de *Availability Heuristic* zullen in dit verband worden besproken. Er zal worden bediscussieerd in hoeverre deze theorieën gebruikt kunnen worden als verklaring voor een effect van concreetheid of levendigheid op schuldoordeel.

Operationalisaties verschillen

Enkele onderzoekers, zoals Reyes, Thompson en Bower (1980), hebben de relatie tussen concreetheid of levendigheid en schuldoordeel onderzocht. Over onderzoeken zoals dat van Reyes, Thompson en Bower werd al eerder door Taylor en Thompson (1982) in een systematische review gesteld dat onderzoekers tegenstrijdige resultaten vonden door de verschillen in aanpak van onderzoek. Aan de ene kant lijken getuigenverklaringen overtuigender te worden wanneer deze levendiger zijn (zie bijv. Smith & Shaffer, 2000). Aan de andere kant wordt er door onder andere Frey en Eagly (1993) aangetoond dat levendig taalgebruik het overtuigingsproces ondermijnt. De reden voor de verschillende concluderingen lijkt te liggen in de operationalisatie. Aan levendigheid is namelijk door onderzoekers voornamelijk op gevoel en intuïtie een invulling gegeven in het onderzoeksmateriaal (Taylor en Thompson, 1982). Hierdoor is het niet altijd duidelijk wat concreetheid of levendigheid is en waar eventueel gevonden effecten aan zijn toe te wijzen. Daarom worden in dit onderzoek enkele onderzoeken uitgebreid een voor een besproken om de discrepanties bloot te leggen.

De verschillende onderzoeken die besproken zullen worden in het onderhavige onderzoek, zijn om twee redenen uiteengezet. Als eerste kan het bestuderen van het gebruikte materiaal en de opvatting van concreetheid of levendigheid helpen een adequatere invulling te geven aan concreetheid en levendigheid. In paragraaf 2.1 worden de termen concreetheid en levendigheid besproken en in paragraaf 2.2 wordt “details” als nieuw concept geïntroduceerd. Ten tweede kan er een alternatieve verklaring gevonden worden voor hoe concreetheid of levendigheid effect kan hebben op schuldoordeel, waar de *Dual-Coding Theory* en de *Availability Heuristic*, die in paragraaf 2.3 besproken worden, tekort schieten. De

alternatieve verklaring wordt vanaf paragraaf 3 besproken. Paragraaf 2.2 leidt tot een voorstel over hoe we concreetheid zouden kunnen definiëren. Dit voorstel en de verklaring van de relatie tussen concreetheid en schuldoordeel uit paragraaf 3 leiden vervolgens in paragraaf 4 tot drie onderzoeksvragen.

2.1 Levendigheid en concreetheid

Nisbett en Ross (1980) worden beschouwd als de grondleggers van onderzoek naar levendigheid, dus hun opvatting van het concept levendigheid zal als eerste besproken worden. Informatie is levendig wanneer het onze aandacht trekt en behoudt en verbeelding opwekt zodra het a) emotioneel interessant is, b) concreet en beeldopwekkend is en c) nabij is wat betreft tijd en op sensorisch en ruimtelijk niveau (Nisbett en Ross, 1980, p. 45). Als eerste moet een boodschap de aandacht trekken en de verbeelding opwekken. Dit houdt in dat de boodschap op zulke wijze informatie aan de toehoorder brengt dat deze zich de boodschap zo goed mogelijk kan voorstellen. Emotioneel interessant doelt op de interesse van de toehoorder. Hetgene dat beschreven is moet de luisteraar of lezer persoonlijk raken. Dit kan bijvoorbeeld doordat de boodschap over een bekende gaat of omdat de boodschap grote gevolgen heeft voor de luisteraar of lezer. Dat het op sensorisch en ruimtelijk niveau en wat betreft tijd nabij is, geeft aan dat de boodschap zich zo kort mogelijk bij de ontvanger moet afspelen. De boodschap gaat daarom het liefst over zaken die erg bekend zijn voor de ontvanger. Over hoe de levendige informatie vorm krijgt en dus uitziet, wordt niet gesproken. Dat niet wordt besproken wat de karakteristieken van levendigheid qua vorm zijn, kan een verklaring zijn voor de zeer verschillende invullingen aan het onderzoeksmateriaal in onderzoek naar levendigheid. Zoals gesteld, gaven Nisbett en Ross (1980) wel aan dat levendige informatie concreet moet zijn. Wat is concreetheid dan precies?

Douma (1994) bespreekt in zijn artikel dat er verschillende definities aan concreetheid worden gegeven door onderzoekers en hij geeft aan de hand daarvan een eigen definitie aan concreetheid: "naar zintuiglijk waarneembare zaken verwijzend" (Douma, 1994). De definitie die Brysbaert et al. (2014) geven is hiermee in overeenstemming: de mate van concreetheid is de mate waarmee een concept dat weergegeven is door middel van een woord naar een waarneembare zaak verwijst (Brysbaert et al., 2014). Douma geeft verder aan dat abstractheid niet anders kan worden uitgelegd als het tegenovergestelde van concreetheid. Douma

beschrijft dat onderzoekers concreetheid zowel op woordniveau als op tekstniveau kunnen operationaliseren (Douma, 1994). Op woordniveau is het mogelijk om nauwkeurig de concreetheid te meten. Brysbaert et al. (2014) hebben een lijst uitgebracht waarin de concreetheidswaarde op een schaal van 1 tot 5 van 30.000 Nederlandse woorden door 75 universitaire studenten bepaald is. Deze lijst kan een leidraad zijn om concreetheid op tekstniveau te operationaliseren door ofwel uitsluitend relatief concrete woorden of uitsluitend relatief minder concrete woorden te gebruiken in een tekst. Op tekstniveau wordt het lastiger om de mate van concreetheid te controleren. Ieder woord of zinsdeel verwijst naar een of ander concept en het lijkt ondoenbaar te zijn om in een hele tekst de mate van concreetheid te controleren.

De uiteenzetting van levendigheid en concreetheid wijst aan dat levendigheid een veelomvattender concept is dan concreetheid, doordat het emotionaliteit en de nabijheid van de informatie bij concreetheid betreft. Levendigheid omvat concreetheid in de zin dat levendige informatie concreet moet zijn maar concrete woorden of zinnen niet per se levendig zijn. Het onderzoeksmateriaal van een onderzoek naar levendigheid kan daarom verschillen van dat van een onderzoek naar concreetheid.

2.2 Details

Een aspect dat aan de definitie van concreetheid ontbreekt, is de toevoeging van extra informatie om een tekst concreter te maken. Deze extra informatie kan de kloof tussen concrete woorden of een concrete zin en een levendige tekst overbruggen wanneer het informatie verschaft die de verbeelding opwekt en emotioneel interessant is. Het toevoegen van extra informatie wordt dan ook veel gebruikt in onderzoek naar levendigheid (zie daarvoor onder andere Reyes, Thompson en Bower, 1980 en Schedler en Manis, 1986). Een bijkomstigheid is dat extra informatie geven een wijze van concretiseren is; en de uiting nog concreter kan maken. Een voorbeeld dat Hustinx en de Wit (2012) bij de beschrijving van hun onderzoeksmateriaal geven, is dat “de dikke zebra” concreter is dan “het dier”. In het voorbeeld is “zebra” concreter omdat het gemakkelijker visueel en verbaal kan worden opgeslagen dan “dier”. Dit is te verklaren aan de hand van de *Dual-Coding Theory* (Paivio, 1969) die aangeeft dat informatie zowel via verbale associaties en via beelden kan worden opgeslagen en worden teruggehaald. Maar het toevoegen

van het detail “dikke” maakt het geheel nog concreter omdat het nauwkeuriger naar zintuiglijk waarneembare zaken verwijst en het maakt het levendiger omdat het de verbeelding nog meer opwekt.

Door details als een op zichzelfstaand concept te betrekken bij het concept concreetheid is het wellicht mogelijk meer te zeggen over welke elementen van concreetheid het overtuigingsproces beïnvloeden. Pettus en Diener (1977) onderzochten de impact van het in detail beschrijven van misdrijven ten opzichte van het gewoon benoemen van het misdrijf. Het onderzoek van Pettus en Diener heeft aangetoond dat participanten die teksten met misdrijven in detail uitgelegd te lezen kregen, vaker van mening waren dat daders strengere straffen moesten krijgen. Pettus en Diener noemen hun gemanipuleerde tekst een concrete tekst, en laten in de operationalisatie zien dat zij details toevoegen over het misdrijf aan de neutrale tekst om tot deze manipulatie te komen. Hun onderzoek toont dat details een effect kunnen hebben op oordeel (Pettus en Diener, 1977).

Smith en Shaffer (2000) onderzochten levendige elementen in het kader van congruentie met de boodschap zelf. De gedachte hierbij is dat wanneer levendige informatie wordt gegeven dat weinig of niets met het doel van de boodschap te maken heeft, de boodschap minder goed verwerkt wordt en teruggehaald kan worden uit het geheugen. Wanneer de levendige informatie daarentegen wel congrueert met de boodschap zou dit juist het terughalen van informatie uit het geheugen en de verwerking ten goede komen. Op eerste oog lijken beide onderzoeken verschillende concepten te onderzoeken maar toch vertoont het onderzoeksmateriaal veel overeenkomsten. Smith en Schaffer (2000) gebruiken net als Pettus en Diener (1977) teksten. Smith en Schaffer onderzoeken echter in tegenstelling tot Pettus en Diener het concept levendigheid. Smith en Schaffer (2000) maken de tekst levendiger door zowel concretere omschrijvingen te gebruiken als details toe te voegen. Zo werden "terroristen" in de levendige versie bijvoorbeeld aangepast tot "bumbling, drooling idiots".

Het onderzoek van Smith en Schaffer en de bespreking van concreetheid en levendigheid aan de hand van respectievelijk Douma (1994) en Nisbett en Ross (1980) laat ons zien dat de concepten levendigheid en concreetheid dicht bij elkaar kunnen liggen.

Guadagno, Rhoads en Sagarin (2010) onderzochten het effect van levendigheid op overtuiging in het kader van congruentie. Guadagno et al. (2010) vergeleken het effect van levendige informatie die belangrijk was voor de boodschap op overtuiging met het effect van levendige informatie die niet belangrijk was met de boodschap. De levendige informatie (zowel de informatie die congrueerde met de boodschap als de informatie die niet congrueerde) vervingen de abstracte argumenten in de vorm van details. Uit de resultaten van hun eerste experiment bleek dat wanneer de levendige informatie congrueerde met de boodschap, het overtuigender was dan wanneer de boodschap abstract was (Guadagno et al., 2010). Wanneer de levendige informatie echter niet congrueerde leek het participanten van de boodschap af te leiden en was het effect op overtuiging minder sterk (Guadagno et al., 2010).

De uiteenzetting van de onderzoeken van Pettus en Diener (1977), Smith en Shaffer (2000) en Guadagno et al. (2010) suggereert dat details een grote rol hebben gespeeld in gevonden effecten op geheugen, verwerking en overtuiging. Het voorstel in het onderhavige onderzoek is daarom om concreetheid op te delen in concreetheid op woordniveau en details. Het voorstel is om concreetheid op woordniveau te baseren op de lijst van Brysbaert et al. (2014). Door het opdelen van het concept concreetheid wordt een nauwkeuriger beeld geschapt van het stijlkenmerk, hetgeen ten goede is voor effectonderzoek naar concreetheid. Levendigheid is een veelomvattender concept doordat het de noodzaak van emotionaliteit en de nabijheid van de informatie bij concreetheid betreft. Onderzoeken die het concept levendigheid bespreken worden om deze reden niet uitgesloten. Voor zowel onderzoeken naar concreetheid als levendigheid zal de operationalisatie worden toegelicht om duidelijk weer te geven waar de gevonden effecten aan te wijzen zijn. In de methode (paragraaf 5) van dit onderzoek zal naar voren komen hoe concreetheid en details worden geoperationaliseerd in het onderhavige onderzoek.

2.3 Concreetheidsonderzoek

Onderzoek naar concreetheid en levendigheid gaat in veel gevallen over de effecten van deze stijlmiddelen op het terughalen van informatie of interesse in de tekst. Voor een overzicht van onderzoek naar concreetheid en geheugen wordt gekeken naar Sadoski en Paivio (2001). Zij concluderen in hun overzicht van artikelen over

concreetheid dat alleen wanneer belangrijk verhelderend materiaal concreet is, het interessanter gevonden wordt en het beter uit het geheugen teruggehaald wordt (Sadoski en Paivio, 2001). De *Dual-Coding Theory* (Paivio, 1969) geeft een verklaring hoe concreetheid kan leiden tot het beter terughalen van informatie uit het geheugen. Volgens Paivio kan iemand op twee verschillende manieren informatie opslaan en terughalen: via verbale associaties en via beelden. Zo kan iemand denken aan het woord 'boom' als ook een beeld hebben van een boom. Bij concrete woorden hebben we vaker een beeld in ons hoofd dan bij abstracte woorden. Abstracte woorden worden daarom vaker alleen verbaal opgeslagen terwijl concrete woorden zowel verbaal als in beelden opgeslagen kunnen worden (Beggs en Paivio, 1969). Dit resulteert in een betere en rijkere opslag van concrete informatie. Zowel het onderzoek van Paivio (1969) als dat van Sadoski en Paivio (2001) verklaren het effect van concreetheid door het opslaan en terughalen van informatie.

Een ander model dat gebruikt wordt bij concreetheidsonderzoek draait gaat uit van de notie dat concrete woorden een sterkere associatieve link hebben met relevante, of contextuele, informatie (Holcomb et al., 1999). Het model waarover Holcomb et al. (1999) in hun onderzoek spreken is de *Availability Heuristic*. Volgens de *Availability Heuristic* neigen mensen, wat betreft hun oordelen, vaker naar informatie die het meest recent is (Tversky & Kahneman, 1973). Concrete woorden hebben een sterkere link met contextuele informatie waardoor deze informatie sneller beschikbaar is. De *Availability Heuristic* wordt daarom vaak aangewezen als verklaring voor een effect van concreetheid.

2.3.1 Concreetheidsonderzoek en oordeel

Reyes, Thompson en Bower (1980) deden onderzoek naar het effect van levendigheid op schuldtoekenning. Zij waren een van de eersten die deze relatie probeerden te verklaren. Reyes, Thompson en Bower (1980) lieten participanten pro-veroordelings en contra-veroordelings argumenten lezen in een verzonnen juridische zaak. De zaak betrof een persoon die verdacht werd van het rijden onder invloed. De helft van de participanten kreeg argumenten die pro-veroordeling waren in een neutrale stijl en argumenten die contra-veroordeling waren in een levendige stijl. De andere helft van de participanten kreeg het omgekeerde. De levendige stijl werd van de neutrale stijl onderscheiden door het toevoegen van informatie. De neutrale versie "On his way out the door, Sanders staggered against a serving table,

knocking a bowl to the floor." werd levendig gemaakt door " (...) knocking a bowl of guacamole dip to the floor and splattering guacamole on the white shag carpet." er van te maken (Reyes, Thompson en Bower, 1980, p 4).

Volgens de *Availability Heuristic* zou een levendige tekst voorstelbaardere beelden geven waardoor de informatie sneller beschikbaar zou zijn. Wanneer informatie sneller beschikbaar is, is het mogelijk dat deze eerder gebruikt wordt bij schuldoordelen en het schuldoordeel daardoor beïnvloedt. Reyes, Thompson en Bower (1980) verklaarden de relatie tussen levendigheid en schuldoordeel daarom aan de hand van de *Availability Heuristic*.

Schuldtoekenning en opslag werden direct na het lezen en twee dagen na het lezen gemeten. Reyes, Thompson en Bower (1980) toonden aan dat levendigheid alleen twee dagen na het lezen een positief effect had op schuldoordeel. Zij lieten namelijk zien dat wanneer er levendige pro-veroordelings argumenten met neutrale contra-veroordelings argumenten werden gegeven, participanten vaker schuld toekenden dan wanneer er neutrale pro-veroordelings argumenten met levendige contra-veroordelings argumenten werden gegeven. Daarnaast werd er een correlatie gevonden tussen het onthouden van de argumenten en het oordeel van de participanten (Reyes, Thompson en Bower, 1980).

Reyes, Thompson en Bower (1980) toonden aan dat er een relatie bestaat tussen schuldtoekenning en levendigheid en schreven het resultaat toe aan de *Availability Heuristic*. Schedler en Manis (1986) baseerden een gedeelte van hun onderzoek op dat van Reyes, Thompson en Bower (1980).

Schedler en Manis (1986) hypothetiseerden net als Reyes, Thompson en Bower dat de link tussen levendigheid en schuldoordeel aan de hand van de *Availability Heuristic* te verklaren was. In twee experimenten werd de invloed van levendige informatie op oordeel onderzocht. In het eerste experiment werden 8 argumenten die voordelig waren voor een fictieve vrouw en acht argumenten die nadelig waren voor de geschiktheid van de vrouw als moeder gegeven. Aan de hand van de argumenten konden de participanten een oordeel vellen over de geschiktheid van de vrouw als moeder. Elk van de in totaal 16 argumenten had een levendige en neutrale versie. Schedler en Manis (1986) geven het volgende voorbeeld voor een voordelig argument in de neutrale vorm: "Mrs. Johnson sees to it that her child washes and brushes his teeth before bed time." De levendige vorm gebruikte

dezelfde zin maar kreeg een detail mee: "He uses a Star Wars toothbrush that looks like Darth Vader." (Schedler en Manis, 1986, p. 27). Net als Reyes, Thompson en Bower (1980), operationaliseren Schedler en Manis levendigheid door informatie toe te voegen aan een neutrale zin om deze levendiger te maken.

Schedler en Manis (1986) vonden niet alleen een positief effect van levendigheid op oordeel bij een meting twee dagen na het lezen, maar ook in tegenstelling tot Reyes, Thompson en Bower (1980), direct na het lezen. Zij toonden aan dat wanneer levendige voordelige argumenten gecombineerd met neutrale onvoordelige argumenten werden gelezen, participanten vaker aangaven dat de vrouw een geschikte moeder was dan wanneer er levendige onvoordelige argumenten samen met neutrale voordelige argumenten gegeven werden.

In het tweede experiment van Schedler en Manis (1986) werd het effect van de aanwezigheid, dan wel afwezigheid, van foto's op oordeel over de man/vrouw verhouding van studenten bij verschillende universiteiten onderzocht. Een belangrijke reden voor het tweede experiment was het toetsen van een relatie tussen het geheugen en oordeel. Een significante relatie zou bewijs zijn voor de *Availability Heuristic*. Er werd echter geen significante relatie gevonden tussen geheugen en oordeel en de *Availability Heuristic* kan daardoor niet als verklaring dienen voor effecten van levendigheid op oordeel (Schedler en Manis, 1986). Het is dus aannemelijk dat een betere opslag door levendige informatie niet de reden is dat het oordeel wordt beïnvloed.

Collins et al. (1988) toonden ook aan dat er geen directe relatie bestaat tussen het terughalen van informatie en overtuiging. Hun onderzoek gaf dus resultaten die consistent zijn met de conclusie die volgde uit het tweede experiment van Schedler en Manis (1986). Collins et al. (1988) onderzochten in hun experimenten of participanten door het terughalen van informatie overtuigd waren of door interesse in de boodschap. De resultaten toonden dat beïnvloeding van de overtuiging meer door interesse te verklaren was dan door het terughalen van informatie.

Het onderzoek van Guadagno et al. (2010) onderzocht of het geheugen een mediërende factor was voor een effect op overtuiging. Zij concluderen dat geheugen geen mediërende factor is geweest in hun onderzoek. Er mag dus aan de hand van bovenstaande onderzoeken, gesuggereerd worden dat de *Availability Heuristic* en de *Dual-Coding Theory* niet als verklarend model kunnen dienen. Deze conclusie

dwingt onderzoekers verder te kijken naar alternatieve verklaringen voor gevonden effecten van levendigheid en concreetheid. Deze worden in paragraaf 3 besproken.

2.4 Verschillen in concreetheidsonderzoek

Taylor en Thompson (1982) hebben een systematische review geschreven waarin meer dan 20 studies zijn meegenomen en hebben ontdekt dat concreetheid niet in alle gevallen een grotere invloed heeft op schuldoordeel dan abstractheid of neutrale beschrijvingen. Hoewel enkele onderzoeken zich hebben bezig gehouden met een link tussen concreetheid of levendigheid en schuldtoekenning, komen zij niet altijd tot dezelfde conclusies. De systematische review van Taylor en Thompson (1982) leent zich om de discrepanties weer te geven. Zij geven aan dat sommige onderzoekers positieve effecten vinden, maar anderen zelfs negatieve effecten op het overtuigingsproces vinden.

Ook na het onderzoek van Taylor en Thompson (1982) worden nog steeds wisselende effecten gevonden. Een onderzoek van McGill en Anand (1989) toonde aan dat participanten een positievere attitude hadden voor een auto of appartement dat levendig beschreven werd dan het neutrale beschreven alternatief bij hoge elaboratie. Onderzoeken zoals dat van Frey en Eagly (1993) en Smith en Schaffer (2000) toonden echter aan dat er ook een negatief effect van levendigheid kan ontstaan op overtuiging en herinnering wanneer de beelden die opgeroepen worden door de levendige tekst niet met de boodschap congrueren.

Over de gehele breedte kan geen onomstotelijk bewijs geleverd worden dat concreetheid of levendigheid een effect heeft op schuldoordeel. De reden voor de verschillende concluderingen lijkt te liggen in de operationalisatie. Aan levendigheid is namelijk door onderzoekers voornamelijk op gevoel en intuïtie een invulling gegeven in het onderzoeksmateriaal (Taylor en Thompson, 1982).

Wat betreft het onderzoeksmateriaal, blijken de meeste onderzoeken niet op één lijn te liggen. Reyes, Thompson en Bower (1980) hebben levendigheid geoperationaliseerd door informatie toe te voegen aan een argument waardoor een relatief neutrale zin levendiger werd. Een verschil tussen hun onderzoeksmateriaal en dat van Pettus en Diener (1977) is dat Pettus en Diener relatief langere teksten gebruikten terwijl Reyes, Thompson en Bower korte argumenten gebruikten. Guadagno et al. (2010) toonden echter aan dat er sprake moet zijn van congruentie tussen de boodschap en de levendige informatie, hetgeen niet altijd het geval was bij

het onderzoeksmateriaal van Reyes, Thompson en Bower (1980). Reyes, Thompson en Bower gebruiken het volgende voorbeeld: "On his way out the door, Sanders staggered against a serving table, knocking a bowl to the floor and splattering guacamole on the white shag carpet" (Reyes, Thompson en Bower, 1980, p 4). Het feit dat de guacamole op het witte tapijt valt, is niet direct congruent met de boodschap van het argument, namelijk het argument dat de verdachte dronken was. Dit kan een reden zijn voor het uitblijven van directe effecten op schuldoordeel.

Schedler en Manis (1986) vonden deze effecten wel. De reden hierin ligt dat zij soms wel informatie toevoegden die congruent was. Schedler en Manis (1986) gebruiken, naast het eerder genoemde voorbeeld over de Star Wars tandenborstel dat niet congruent was, het volgende voorbeeld: "The child went to school with a badly scraped arm, which Mrs. Johnson had nog cleaned or attended to. The school nurse had to clean the Scrape.". Het argument dat de schoolverpleegster de wond moest schoonmaken is belangrijk voor de boodschap dat de vrouw geen geschikte moeder is en daarom congruent met de boodschap.

Zulke verschillen in onderzoeksmateriaal zorgen uiteraard voor verschillen in resultaten en maken het moeilijk om eenduidig aan te geven of er een effect van concreetheid of levendigheid op bijvoorbeeld schuldoordeel is en zo ja, waar dit effect aan toe te schrijven is.

3 Alternatieve verklaring voor een effect van concreetheid op schuldtoekenning

Het onderzoek van Hansen en Wänke (2010) toonde een alternatieve mogelijkheid voor een effect van concreetheid, die zich richt op voorstelbaarheid. Hansen en Wänke (2010) deden vier experimenten waarin een effect van concreetheid op waarheidsperceptie wordt getoetst en onderzochten waar dit effect aan toe te schrijven is. De eerste twee experimenten zullen worden besproken. In het eerste experiment werd het effect van concreetheid op waarheidsperceptie getoetst. Participanten werd gevraagd van 52 uitspraken de waarheid te bepalen aan de hand van een 6-punts Likert-schaal. De helft van de uitspraken waren in werkelijkheid onwaar, de andere helft was waar. Van iedere uitspraak werd een concrete en een abstracte versie gemaakt. De concrete versie verschilde van de abstracte versie wat betreft het hoofdwerkwoord van de zin. Zo werd de abstracte zin "The Naab is a

confluent of the Danube" concreter gemaakt tot de zin "The Naab flows into the Danube". De abstracte en concrete versies van de uitspraken werden in twee sets van 26 abstracte en 26 concrete uitspraken verdeeld. Hierdoor kregen participanten nooit zowel de concrete als de abstracte versie van een uitspraak. Hansen en Wänke operationaliseren concreetheid dus door het hoofdwerkwoord te vervangen door een relatief concreter werkwoord. Anders dan Reyes, Thompson en Bower (1980) en Schedler en Manis (1986) onderzochten zij dus concreetheid op woordniveau en geen details.

Uit de resultaten bleek een hoofdeffect van concreetheid op waarheidsperceptie. Dit houdt in dat uitspraken waarder werden gevonden wanneer deze in concrete taal werden gelezen dan in abstracte taal, ongeacht de werkelijke waarheid (Hansen en Wänke, 2010).

Het tweede experiment van Hansen en Wänke (2010) onderzocht drie verklaringen voor het effect van concreetheid op waarheidsperceptie. In dit experiment werd hetzelfde materiaal gebruikt als in experiment 1. Volgens Hansen en Wänke kunnen ten eerste gevoelens van vertrouwdheid door concrete uitspraken ontstaan. Ten tweede zijn concrete uitspraken wellicht gemakkelijker te begrijpen waardoor de waarheidsperceptie beïnvloed wordt. Ten derde kunnen concrete uitspraken wellicht levendiger zijn waardoor ze sneller als waar worden gezien (Hansen en Wänke, 2010). Het enige significante effect dat werd gevonden in het tweede experiment was dat concreetheid een positief effect had op de waargenomen levendigheid. Concrete uitspraken werden als levendiger ervaren dan abstracte uitspraken (Hansen en Wänke, 2010).

Hansen en Wänke suggereren, gebaseerd op resultaten uit experiment 2, dat het gevonden effect van concreetheid op waarheidsperceptie gerelateerd kan zijn aan de verschillen in hoe de levendigheid werd waargenomen tussen de concrete en abstracte uitspraken. Volgens hen zou concrete informatie de situatie beter voorstelbaar kunnen maken. De verhoogde voorstelbaarheid zou op diens beurt er toe kunnen leiden dat mensen de uitspraken op basis van waarheid waarschijnlijker achten, ongeacht de werkelijke waarheid (Hansen en Wänke, 2010). Een concrete tekst is via deze redenatie voorstelbaarder dan een abstracte tekst. Naast, of door, het voorstelbaarder zijn van de tekst, achten mensen de beschreven situatie waarschijnlijker en waarder. Dit kan een andere verklaring voor een effect van

concreetheid op schuldtoekenning dan geheugen zoals in de *Dual-Coding theory* en de *Availability Heuristic* het geval is.

3.1 Voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid

Kan een vergrote voorstelbaarheid dan een juiste verklaring zijn voor een effect van concreetheid op schuldtoekenning? Het tweede experiment van Hansen en Wänke (2010) suggereert dat de waargenomen levendigheid een effect op de waargenomen waarheid kan hebben. Zij suggereren dat de mate van concreetheid de geschetste situaties voorstelbaarder maakt. De vergrootte voorstelbaarheid zorgt dat mensen de situatie op diens beurt waarschijnlijker achten (Hansen en Wänke, 2010).

Een onderzoek dat de kracht van suggestie en verbeelding goed weergeeft is het onderzoek van Schooler et al. (1986). Participanten in het onderzoek van Schooler et al. kregen een foto te zien van een verkeerssituatie met daarna vragen over wie na een botsing de schuldige was. In de vragen werd gesuggereerd dat participanten een stopbord gezien hadden terwijl dit niet op het plaatje zichtbaar was. Na bevraging kwam naar voren dat participanten dachten het stopbord gezien te hebben terwijl dit niet het geval was (Schooler et al., 1986). De participanten konden zich zo goed voortellen dat er een stopbord stond dat zij echt dachten het gezien te hebben. Het onderzoek van Schooler et al. (1986) toonde aan dat mensen moeite hebben echte waargenomen beelden te onderscheiden van beelden die met woorden gesuggereerd zijn. In andere woorden, de mate waarin participanten zich het verhaal kunnen voorstellen vergroot de waarschijnlijkheid en gepercipieerde waarheid.

Dit suggereert dat de assumptie van Hansen en Wänke (2010) dat de waargenomen levendigheid een de waargenomen waarheid vergroot, een mogelijke assumptie is. Wanneer situaties door middel van woorden gesuggereerd worden en deze toch visueel worden opgeslagen, worden deze op een vergelijkbare wijze verwerkt als de beelden die mensen echt hebben waargenomen. De gesuggereerde beelden zijn blijkbaar zo voorstelbaar dat ze niet te onderscheiden zijn van echte beelden. De definitie van concreetheid van Douma (1994) wees al aan dat concrete informatie verwijst naar zintuiglijk waarneembare zaken. Uit de resultaten van het onderzoek van Schooler et al. (1986) en Hansen en Wänke (2010) wordt een aanwijzing gevonden voor een relatie tussen concreetheid en voorstelbaarheid en waarheid. In juridische context, waar schuldtoekenning centraal staat, is de

waarschijnlijkheid en waargenomen waarheid van een getuigenverklaring erg belangrijk. In deze context kan de mate van voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid een effect hebben op het schuldoordeel.

Hustinx en de Wit (2012) deden een experiment om te onderzoeken of levendig taalgebruik invloed heeft op schuldtoekenning en in hoeverre juridische kennis daarbij een rol speelde. Uit hun onderzoek bleek dat leken vaker schuld toekenden bij een levendige tekst dan bij een niet-levendige tekst. Experts kenden minder vaak schuld toe na het lezen van een levendige tekst dan na het lezen van een niet-levendige tekst (Hustinx en de Wit, 2012). Hustinx en de Wit (2012) vinden niet precies de resultaten die voorstelbaarheid aanduiden als verklaring, maar geven onder andere aan dat er bij vervolgonderzoek gekeken mag worden naar de effecten van stijl op schuldtoekenning in getuigenverklaringen door alleen de getuigenverklaring die relevant is voor schuldtoekenning te variëren in stijl (abstract versus concreet). Daarnaast laat dit onderzoek ook zien dat het minder verstandig is om experts als participanten te gebruiken, vanwege hun toegespitste kijk op relevante informatie, waardoor concreet taalgebruik of levendige details juist een tegengesteld effect kunnen vertonen (Hustinx en de Wit, 2012).

4 Onderzoeksvragen

Door verschillende onderzoeken te vergelijken is in dit onderzoek naar voren gekomen dat het onderzoeksmateriaal dat gebruikt is tijdens onderzoek naar effecten van levendigheid en concreetheid enorm van elkaar verschilt. Aan de hand van onder andere Douma (1994) en Nisbett en Ross (1980) werd uitgelegd dat levendigheid concreetheid omvat. Een kritische blik op de onderzoeken van Reyes, Thompson en Bower (1980), Schedler en Manis (1986) en Pettus en Diener (1977) laat zien dat naast concreetheid, de toevoeging van details een belangrijk element van concreetheid kan zijn dat minder besproken wordt, maar evenzeer relevant kan zijn. Voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid zijn naar voren geschoven als mogelijke verklaringen voor een effect van concreetheid op schuldoordeel. Deze besprekingen leiden tot de volgende onderzoeksvragen.

- 1) *In hoeverre heeft concreet taalgebruik in getuigenverklaringen een effect op schuldtoekenning en zijn voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheidsperceptie een mediërende factor?*

- 2) *In hoeverre heeft het toevoegen van concrete details in getuigenverklaringen een effect op schuldtoekenning en zijn voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheidsperceptie een mediërende factor?*
- 3) *In hoeverre leidt interactie tussen concreetheid en details in getuigenverklaringen tot een effect op schuldtoekenning?*

Onderzoeksvraag 1 richt zich op het effect dat concreet taalgebruik heeft op schuldtoekenning. In de methodeparagraaf zal worden besproken hoe concreetheid wordt geoperationaliseerd aan de hand van Douma (1994) en Brysbaert et al. (2014). Brysbaert et al. (2014) hebben een lijst samengesteld waarin de gemiddelde concreetheidsscores van 30.000 Nederlandse woorden worden gegeven. Deze lijst verhoogt de nauwkeurigheid van manipulaties van concreet taalgebruik in een tekst en leidt daarmee tot verbeterd materiaal. Er wordt verwacht dat de mate van concreetheid een positief effect heeft op schuldtoekenning. Wanneer de verdachte in zijn getuigenverklaring pleit voor onschuld wordt verwacht dat hij of zij door een concrete verklaring vaker als onschuldig wordt beoordeeld dan door een abstracte verklaring. Teksten met concrete woorden zullen als voorstelbaarder en waarschijnlijker worden ervaren en als waarder worden beschouwd waardoor schuldtoekenning zal worden beïnvloed. Voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheidsperceptie worden daarom verwacht een mediërende rol te spelen.

Onderzoeksvraag 2 draait om het effect dat de aanwezigheid van details heeft op schuldtoekenning, voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheidsperceptie. Onderzoek van Pettus en Diener (1977) liet, zoals gesteld, zien dat details een positief effect kunnen hebben op oordeel. De verwachting voor deze onderzoeksvraag is dat de toevoeging van details leidt tot een grotere voorstelbaarheid en waarheidsperceptie en daardoor de schuldtoekenning zal beïnvloeden. Het toevoegen van details zal de verklaring voorstelbaarder maken, waarschijnlijker doen lijken en waarder doen ogen waardoor, in het geval van het pleiten van onschuld, de verdachte minder schuldig wordt bevonden dan wanneer er geen details zijn toegevoegd in de getuigenverklaring.

De derde onderzoeksvraag richt zich op het effect op schuldtoekenning van details en concreetheid samengenomen, oftewel een interactie-effect. De verwachting is dat de effecten die verwacht worden in onderzoeksvraag 1 en 2

(namelijk een effect van concreetheid op schuldtoekenning en de aanwezigheid van details op schuldtoekening), samen tot een groter effect leiden dan afzonderlijk. Er wordt verwacht dat de abstracte getuigenverklaring zonder details het minste tot geen effect op schuldtoekenning heeft en de concrete getuigenverklaring met details het grootste effect heeft op schuldtoekenning. De abstracte getuigenverklaring zonder details die pleit voor onschuld zal dus, vergeleken met de overige condities, het minst vaak leiden tot het onschuldig bevinden van de verdachte en de concrete getuigenverklaring met details die ook pleit voor onschuld zal het vaakst leiden tot het onschuldig bevinden van de verdachte. Van de abstracte getuigenverklaring zonder details wordt verwacht dat het schuldoordeel het dichtste bij het midden zit, vergeleken met de overige condities. Bij deze conditie is er namelijk sprake van een neutrale situatie (beide verklaringen zijn abstract en zonder details), waardoor een oordeel over schuld of onschuld niet goed mogelijk is.

5 Methode

In dit onderzoek is een experiment gedaan waarin het effect van concreetheid en van details op schuldoordeel is onderzocht. Participanten is een inleidende tekst aangeboden gevolgd door de abstracte getuigenverklaring van Paul en één van de vier versies (abstract/concreet x details/geen details) van de getuigenverklaring van Eveline. Daarna werd participanten vragen voorgelegd over de gelezen getuigenverklaringen.

5.1 Materiaal

Het onderzoek van Hustinx en de Wit (2012) gebruikt getuigenverklaringen van een fictieve juridische zaak. Dit onderzoek gebruikt hetzelfde verhaal, maar gebruikt alleen de getuigenverklaringen van het slachtoffer en de verdachte. Het verhaal is geschikt omdat het in een neutrale situatie, waarin beide getuigenverklaringen dezelfde stijl hebben, onduidelijk is of de schuld ligt bij de verdachte. Het verhaal gaat als volgt (Hustinx en de Wit, 2012): Eveline en Paul van Beek kampen met huwelijksproblemen waardoor zij al enkele maanden gescheiden leven. Hun dochter Julia woont nog bij Eveline thuis. Paul, die politieman is, regelt een ontmoeting met Eveline bij haar thuis om over de huwelijksproblemen te praten. Eveline denkt dat Paul bij haar terug wil komen maar Paul vertelt haar juist dat hij wil scheiden omdat hij een andere vrouw heeft leren kennen. Eveline grijpt dan naar het dienstwapen van Paul en na een schermutseling wordt Paul neergeschoten en moet hij zwaargewond naar het ziekenhuis. Eveline zegt in haar getuigenverklaring dat ze het pistool wilde pakken om zichzelf van haar leven te beroven en dat door de schermutseling Paul per ongeluk is geraakt. Paul, die vlak voor zijn dood een verklaring aflegt beweert dat Eveline hem bewust heeft neergeschoten. (Hustinx en de Wit, 2012).

De getuigenverklaringen van Paul en van Eveline in het onderhavige onderzoek zijn ontleend aan het onderzoek van Hustinx en de Wit (2012). De getuigenverklaring van Eveline is op het gebied van taalgebruik en op het gebied van details gemanipuleerd. Er zijn vier versies van de getuigenverklaring van Eveline gemaakt, die van elkaar verschillen in mate van concreetheid (abstract versus concreet) en de aanwezigheid van details (niet aanwezig versus wel aanwezig). Er is slechts één versie van de getuigenverklaring van Paul, die abstract is en geen details bevat.

Eveline pleit in haar getuigenverklaring voor haar onschuld en Paul pleit voor Eveline's schuld.

De getuigenverklaring van Eveline kwam voor in een van de vier volgende stijlversies:

1. Een abstracte getuigenverklaring
2. Een abstracte getuigenverklaring met toevoeging van details
3. Een concrete getuigenverklaring
4. Een concrete getuigenverklaring met toevoeging van details.

De getuigenverklaring van Paul zal steeds een abstracte tekst zijn.

5.1.1 Concreet versus Abstract

Versie 1 en 2 verschillen van versie 3 en 4 in de mate van concreetheid. De concrete versies 3 en 4 wijzen meer naar zintuiglijk waarneembare zaken dan de abstracte versies 1 en 2. De mate van zintuiglijke waarneembaarheid is gemanipuleerd in zelfstandige naamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijk naamwoorden. Concreetheid is dus op woordniveau behandeld. De concreetheidsscores die Brysbaert et al. (2014) hebben gegeven aan de 30.000 Nederlandse woorden zijn hierbij gebruikt. Een voorbeeld waarbij de concreetheidsscores tussen haakjes achter de woorden staan, wordt in figuur 1 gegeven.

Figuur 1. Voorbeeld van manipulatie abstracte – concrete tekst

	Voorbeeld	Gemiddelde concreetheidsscore
Abstract	Mijn man had op zijn werk (3.20) een ander (1.47) ontmoet	2.34
Concreet	Paul had op het bureau (4.67) een jonge blonde secretaresse (3.67) ontmoet, Nira geheten	4.17

De concreetheidsscores van de individuele woorden, zoals die in tabel 1, zijn afkomstig uit het onderzoek van Brysbaert et al. (2014), waardoor eventuele effecten

met zekerheid aan concreetheid kunnen worden toegewezen. De gemiddelde concreetheidsscore is van de abstracte versie zonder details en van de concrete versie zonder details berekend. In de berekening zijn alleen de gemanipuleerde woorden gebruikt. De gemiddelde concreetheidsscore van de abstracte versie was 2.93 en die van de concrete versie was 3.64. Het toevoegen van details maakte weinig verschil in gemiddelde concreetheid. De gemiddelde concreetheidsscore van de abstracte versie met details was 3.05 en die van de concrete versie met details was 3.76. De getuigenverklaring van Paul met details had een gemiddelde concreetheidsscore van 3.01.

5.1.2 Details

De details in versie 2 zijn dezelfde als die in versie 4 en verwijzen, volgens Douma (1994) en Nisbett en Ross (1980) naar zintuiglijk waarneembare zaken. Hiermee wordt voorkomen dat de details een tegengesteld effect hebben wanneer zij afleiden van het doel van de uitspraak. Aan de zin " Door deze affaire heb ik een tijd lang niet voorruit gekund met mijn leven" wordt dus niet een detail als "Ik keek iedere ochtend cartoons" toegevoegd. Dit congrueert immers niet met de eerste uitspraak. Het detail leidt in deze situatie alleen maar af van de boodschap. Een voorbeeld waarbij het detail wel met de boodschap congrueert is "Iedere ochtend werd ik huilend wakker en iedere avond ging ik huilend naar bed".

Daarnaast dienen details informatie toe te voegen die de zintuiglijke waarneembaarheid vergroot. Dit houdt in dat details niet één of twee woordjes zijn zoals in de zin "Julia had ons alleen gelaten in de woonkamer". De toegevoegde details zijn op zijn minst in een aparte zin met eigen werkwoord. "Julia had ons alleen gelaten en was naar haar slaapkamer gegaan op de eerste verdieping". Door details toe te voegen die de waarneembaarheid verhogen, wordt de concreetheid vergroot. De verhoging van de concreetheid is in de concreetheidsscores (van de versies mét details) echter niet direct zichtbaar omdat de inhoud van de details zorgen voor een concreter beeld, en de woorden en diens concreetheidsscores an sich niet altijd een invloed hebben op het gemiddelde.

5.2 Proefpersonen

In totaal is de vragenlijst via internet 189 maal gestart. Uiteindelijk hebben 137 proefpersonen meegedaan aan dit onderzoek. 123 proefpersonen hebben alle

vragen ingevuld en ook toestemming gegeven voor het gebruik van hun ingevulde gegevens. Zowel mannen (41%) als vrouwen (59%) deden mee aan het onderzoek. De proefpersonen waren leken, zonder juridische ervaring. Het onderzoek van Hustinx en de Wit (2012) liet namelijk zien dat professionals tegenovergestelde effecten vertoonden vergeleken met leken. Daarnaast gebruiken voorgaande onderzoeken overwegend leken, waardoor een onderzoek met leken als proefpersonen betekenisvolle conclusies kan voortbrengen voor de theorie. De leeftijd van de proefpersonen varieerde tussen 19 en 67 jaar ($M = 29$). Het opleidingsniveau varieerde van laag (laagste genoteerde niveau was havo) tot hoog (wo).

5.3 Onderzoeksontworp

Er is sprake van een 2 (stijl) x 2 (details) tussenproefpersoonontwerp. Wat betreft de variabele stijl was er onderscheid tussen concreet en abstract en wat betreft details draaide het om de aanwezigheid dan wel afwezigheid van details. Proefpersonen zijn willekeurig in vier groepen ingedeeld. Elke groep kreeg de abstracte getuigenverklaring van Paul tegelijk aangeboden met één van de vier versies van de getuigenverklaring van Eveline. Hierdoor ontstonden de volgende groepen zoals beschreven in tabel 1.

Tabel 1. Een overzicht van de groepen proefpersonen en de bijbehorende getuigenverklaringen

	Verklaring Paul	Verklaring Eveline
Groep 1	Abstract	Abstract
Groep 2	Abstract	Abstract + details
Groep 3	Abstract	Concreet
Groep 4	Abstract	Concreet + details

5.4 Procedure

Participanten kregen eerst een korte inleiding te lezen over de situatie van Paul en Eveline. De inleiding liet geen uitgesproken voorkeur zien voor een van de twee getuigenverklaringen, met de reden dat het onderzoek zo min mogelijk diende te worden beïnvloed. De proefpersonen lazen de abstracte verklaring van Paul en de gemanipuleerde verklaring van Eveline na elkaar. Aansluitend aan de inleiding en de

verklaringen kregen zij enkele vragen die inspelen op schuldoordeel en de mediërende factoren voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheidsperceptie. De afname nam ongeveer 4-10 minuten in beslag.

5.5 Instrumentatie

Om het schuldoordeel te bevragen, werd de instrumentatie van Hustinx en de Wit (2012) ingezet. Participanten is gevraagd het vak van keuze aan te kruisen:

Zeker dood door schuld	Hoogstwaarschijnlijk dood door schuld	Waarschijnlijk dood door schuld	Ik heb onvoldoende bewijs	Waarschijnlijk doodslag	Hoogstwaarschijnlijk doodslag	Zeker doodslag
------------------------	---------------------------------------	---------------------------------	---------------------------	-------------------------	-------------------------------	----------------

Zonder opzet <-----> Met opzet

Voorafgaand aan de meting is een uitleg gegeven over "dood door schuld" en "doodslag", zoals ook in het onderzoek van Hustinx en de Wit (2012). Aangezien de proefpersonen leken waren, werd niet verwacht dat iedere proefpersoon een adequaat begrip heeft van "dood door schuld" of "doodslag". Wanneer proefpersonen neigen naar dood door schuld, geven zij Eveline gelijk en kennen zij schuld toe aan Paul. Wanneer het antwoord naar doodslag neigt, krijgt Paul gelijk en wordt schuld toegekend aan Eveline. Dit houdt in dat de linker kant van de schaal aangeeft dat Eveline Paul zonder opzet heeft neergeschoten (en dus dood door schuld) en de rechter kant van de schaal aangeeft dat Eveline Paul met opzet heeft neergeschoten (doodslag). Onder de vakken is er in het onderhavige onderzoek een pijl toegevoegd die het onderscheid van opzet en zonder opzet verduidelijkt.

5.5.1 Mediërende factoren

Voorstelbaarheid is voor zowel de getuigenverklaring van Paul als die van Eveline bevestigd aan de hand van de volgende twee stellingen: "Ik kan het verhaal van Paul goed voor de geest roepen" en "Ik kan het verhaal van Eveline goed voor de geest roepen". Deze zijn beantwoord op een 7-punts likertschaal van oneens tot eens. Door de voorstelbaarheid van beide getuigenverklaringen te bevragen, is bij elke groep proefpersonen een vergelijking gemaakt tussen de voorstelbaarheid van de getuigenverklaring van Paul en die van Eveline. Waarschijnlijkheid is bevestigd met de stellingen "Ik vind het verhaal van Paul waarschijnlijk" en "Ik vind het verhaal van

Eveline waarschijnlijk". Waarheidsperceptie is op dezelfde manier en om dezelfde reden bevraagd middels de stelling: "Paul spreekt de waarheid" en "Eveline spreekt de waarheid".

5.5.2 Manipulatiecheck

Als manipulatiecheck is de mate van concreetheid bevraagd. Het onderhavige onderzoek gebruikt de lijst van Brysbaert et al. (2014) die concreetheidsscores op een schaal van 1 tot 5 gegeven hebben. Participanten van het onderhavige onderzoek hebben net als in het onderzoek van Brysbaert et al. (2014) op een 5-puntsschaal de mate van concreetheid aan moeten geven. Anders dan bij Brysbaert et al. (2014) is de concreetheidsscore niet voor één woord maar voor de gehele getuigenverklaring gevraagd. Er is voorafgaand aan de vraag kort aangegeven wat abstract en concreet betekent. De schaal waarop de proefpersonen de scores hebben aangegeven is ontleend aan het onderzoek van Brysbaert et al. (2014) De schaal voor de concreetheidsscores loopt van 1 (abstract) tot 5 (concreet), waarbij 3 evenveel abstract als concreet is (Brysbaert et al., 2014).

6 Resultaten

6.1 Manipulatiecheck

Als eerste is met een multivariate variantieanalyse nagegaan of de manipulatie heeft geleid tot een verschil op de waargenomen concreetheid tussen de concrete en niet concrete versies. Tabel 2 geeft de gemiddelden en standaardafwijkingen voor de waargenomen concreetheid weer na het lezen van de verschillende vier versies van de getuigenverklaring van Eveline. De getuigenverklaring van Paul is in alle gevallen abstract en zonder details. Tabel 2 weergeeft de waargenomen concreetheid voor zowel de getuigenverklaring van Eveline als die van Paul, voor iedere versie van de getuigenverklaring van Eveline.

Tabel 2. Gemiddelden (en SD) voor waargenomen concreetheid als functie van stijl en aanwezigheid van details waarbij op de schaal 1 abstract is en 5 concreet.

Verklaring	Zonder	Met details	Totaal	Verklaring	Zonder	Met details	Totaal
Eveline*	details		stijl	Paul*	details		stijl
Abstract	2.87 (0.92)	3.19 (1.18)	3.03		3.29 (0.74)	2.85 (1.06)	3.07
Concreet	3.45 (1.21)	3.76 (1.09)	3.61		3.00 (1.07)	2.66 (1.08)	2.83
Totaal	3.16	3.48			3.15	2.76	
details							

*Nota bene: alleen de getuigenverklaring van Eveline is gemanipuleerd in stijl en details. De getuigenverklaring van Paul is in alle gevallen abstract en zonder details.

Voor de verklaring van Eveline bleek een hoofdeffect van concreetheid te zijn ($F(14,99) = 5.475$, $p = .006$). Dit betekent dat participanten de twee concrete versies van Eveline concreter vonden ($M = 3.61$) dan de twee abstracte versies ($M = 3.03$), ongeacht of er details in stonden of niet. Er bleek een marginaal hoofdeffect van details te zijn ($F(14,99) = 3.272$, $p = .065$, eenzijdig). Dit betekent dat de aanwezigheid van details in de getuigenverklaring van Eveline ervoor zorgde dat participanten deze concreter vonden dan wanneer er geen details in de getuigenverklaring zaten.

Voor de verklaring van Paul, die in alle gevallen abstract en zonder details was, bleek er een marginaal hoofdeffect van concreetheid te zijn ($F(14,99) = 5.475$, $p = .095$, eenzijdig). Dit betekent dat participanten de getuigenverklaring van Paul minder concreet vonden wanneer de getuigenverklaring van Eveline concreet was, dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline abstract was. Er bleek een hoofdeffect van details te zijn ($F(14,99) = 3.272$, $p = .036$). Dit betekent dat participanten de verklaring van Paul minder concreet vonden wanneer er details in de verklaring van Eveline stonden, dan wanneer er geen details in de verklaring van Eveline stonden, ongeacht of de verklaring van Eveline concreet of abstract was. Er bleek geen interactie-effect tussen concreetheid en details te zijn voor de verklaring van Eveline ($F(14,99) = 1.778$, $p = .992$), noch voor de verklaring van Paul ($F(14,99) = 1.778$, $p = .80$).

6.2 Schuldoordeel

Met een multivariate variantieanalyse is nagegaan of de manipulatie heeft geleid tot een verschil in schuldoordeel tussen de concrete en abstracte versies en tussen de versies met details en de twee zonder details. De eerste verwachting was dat stijl (de mate van concreetheid) invloed zou hebben op het schuldoordeel. Er werd verwacht dat het lezen van de concrete versie van de getuigenverklaring van Eveline ertoe leidt dat participanten vaker aangeven dat Paul onopzettelijk om het leven is gekomen dan wanneer de participanten de abstracte versie van de getuigenverklaring van Eveline lezen.

De tweede verwachting was dat details (de aanwezigheid versus afwezigheid van details) invloed heeft op het schuldoordeel. Er werd verwacht dat wanneer participanten de getuigenverklaring van Eveline lezen die met details is gevuld, zij vaker aangeven dat de dood van Paul onopzettelijk was dan wanneer participanten de getuigenverklaring van Eveline zonder details lezen. Tabel 3 geeft de gemiddelden en standaard afwijkingen voor het schuldoordeel van de vier versies.

Tabel 3. Gemiddelden (en SD) voor schuldoordeel als functie van stijl en aanwezigheid details. Waarbij schuldoordeel van 1 "onopzettelijk" tot 7 "opzettelijk" loopt.

	Zonder details	Met details	Totaal stijl
Abstract	3.39 (1.45)	3.22 (1.65)	3.31
Concreet	3.17 (1.28)	2.66 (1.14)	2.92
Totaal details	3.28	2.94	

Uit de multivariate variantieanalyse bleek er een marginaal hoofdeffect van concreetheid te zijn ($F(14,99) = 5.475, p = .067$, eenzijdig). Dit betekent dat participanten na het lezen van de concrete versie van de getuigenverklaring van Eveline ($M = 2.92$) vaker neigen naar het oordeel "zonder opzet" dan na het lezen van de abstracte versie ($M = 3.31$). Ook voor details werd er een marginaal hoofdeffect gevonden ($F(14,99) = 3.272, p = .095$, eenzijdig). Dit betekent dat participanten na het lezen van de getuigenverklaring van Eveline die details bevatte ($M = 3.28$), vaker naar het oordeel "zonder opzet" neigen dan na het lezen van de verklaring zonder details ($M = 2.94$). Er bleek geen interactie-effect tussen concreetheid en details te zijn ($F(14,99) = 1.778, p = .497$). Voor zowel concreetheid als details is er dus een zwakke trend te zien. Omdat er een sterk hoofdeffect verwacht werd voor zowel concreetheid als details en ook de voor de interactie zijn deze resultaten in strijd met de drie verwachtingen.

Omdat er een zwakke trend te zien is voor concreetheid en details, zijn de resultaten ook op een andere manier geanalyseerd in navolging van Hustinx en de Wit (2012) en Bensi (2003). Zij voorspellen dat experts de middelste categorie "ik heb onvoldoende bewijs" niet als het neutrale midden kunnen opvatten, maar als aparte categorie. Daarom hebben Hustinx en de Wit (2012) en Bensi (2003) geen schaal gebruikt maar categorieën. De categorisering, helpt in het onderhavige onderzoek echter ook doordat het een tweedeling in schuldig en onschuldig maakt. De drie maten links van "onvoldoende bewijs" zijn samengevoegd tot de categorie "zonder opzet" en de drie maten rechts van "onvoldoende bewijs" zijn samengevoegd tot de categorie "met opzet". Voor "Onvoldoende bewijs" is een aparte categorie gemaakt. De categorie "onvoldoende bewijs" wordt in het onderhavige onderzoek

wel meegenomen omdat er, in tegenstelling tot Hustinx en de Wit (2012) en Bensi (2003), geen sprake is van "experts" die betekenis kunnen geven aan de categorie "onvoldoende bewijs" vanwege hun expertise in juridische context. De resultaten zijn in tabel 4 en 5 weergegeven. Tabel 4 geeft per versie van de getuigenverklaring van Eveline de aantallen participanten weer die kozen voor de respectievelijke categorieën.

Tabel 4. Aantallen participanten die kozen voor 'zonder opzet', 'onvoldoende bewijs' of 'met opzet' als functie van stijl en aanwezigheid van details.

	Zonder details			Met details		
	Zonder opzet	Onvoldoende bewijs	Met opzet	Zonder opzet	Onvoldoende bewijs	Met opzet
Abstract	16	10	5	18	4	5
Concreet	16	8	5	21	7	1

In tabel 5 zijn de aantallen participanten die kozen voor de categorieën "met opzet" en "zonder opzet" opgeteld per variabele en zijn de verschillen aangegeven tussen "met opzet" en "zonder opzet".

Tabel 5. Totaal aantal participanten dat koos voor 'zonder opzet' of 'met opzet' als functie van stijl en details.

	Zonder opzet	Met opzet	Vershil
Abstract	34	10	24
Concreet	37	6	31
Zonder details	32	10	22
Met details	39	6	33

Voor concreetheid bleek uit de Chi-kwadraat toets geen effect te bestaan (Pearson χ^2 (df = 2) = 5.71, $p = .269$, eenzijdig). Voor details werd er wel een effect gevonden (Pearson χ^2 (df = 1) = 5.044, $p = .036$, eenzijdig). Dit betekent dat wanneer participanten de getuigenverklaring van Eveline met details lezen het verschil tussen

het aantal keuzes voor "zonder opzet" en "met opzet" groter is dan wanneer zij de getuigenverklaring van Eveline zonder details lezen (verschil is 33 met details versus 22 zonder details). De verwachting dat details leiden tot een lager schuldoordeel lijkt daarmee bevestigd.

6.3 Waarschijnlijkheid, voorstelbaarheid en waarheid

Er is een significant hoofdeffect van concreetheid of details nodig bij de multivariate variantieanalyse om de mediatie van waarschijnlijkheid, voorstelbaarheid en waarheid te mogen toetsen. In dit onderzoek zijn alleen marginaal significante effecten gevonden, waardoor mediatie niet kan worden aangetoond. Er zijn wel meerdere multivariate variantieanalyses uitgevoerd om een effect van concreetheid en details op voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid te vinden. Bij de bespreking van voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid is verondersteld dat de getuigenverklaring van Paul in alle gevallen abstract is. Ook wanneer er gesproken wordt over effecten van concreetheid of details op een van de variabelen bij de verklaring van Paul, is de verklaring van Paul abstract en zonder details en is de manipulatie gedaan in de getuigenverklaring van Eveline.

6.3.1 Voorstelbaarheid

Voorstelbaarheid is middels twee stellingen bevraagd. De stelling 'Ik kan me het verhaal van Paul voor de geest roepen' geeft een marginaal hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = 3.139, p = .079$). De voorstelbaarheid van de getuigenverklaring van Paul verschilt dus tussen de concrete versie ($M = 4.77$) en de abstracte versie ($M = 5.23$) van Eveline. Voor details is er ook een marginaal hoofdeffect ($F(14,99) = 2.691, p = .104$). De voorstelbaarheid van de getuigenverklaring van Paul verschilt niet significant tussen de versie met details ($M = 4.80$) en de versie zonder details ($M = 5.23$) van Eveline.

De stelling 'Ik kan me het verhaal van Eveline voor de geest roepen' geeft ook geen significant hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = .065, p = .799$). Dit betekent dat de concrete versie ($M = 5.48$) niet voorstelbaarder was dan de abstracte versie ($M = 5.53$). Er is ook geen significant hoofdeffect voor details ($F(14,99) = .254, p = .615$). De voorstelbaarheid verschilde niet tussen de versie met details ($M = 5.57$) en de versie zonder details ($M = 5.45$).

Voor de verklaring van Paul ("Ik zag het verhaal van Paul als een film voor me") was er een significant hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = 7.482, p = .007$). Dit betekent dat participanten de verklaring van Paul minder voorstelbaar vonden wanneer de verklaring van Eveline concreet was ($M = 4.16$) dan wanneer deze abstract was ($M = 4.97$). Er was ook een significant hoofdeffect van details ($F(14,99) = 7.361, p = .008$). Participanten vonden de verklaring van Paul minder voorstelbaar wanneer de verklaring van Eveline details bevatte ($M = 4.14$) dan wanneer deze geen details bevatte ($M = 4.95$).

Bij de stelling 'Ik zag het verhaal van Eveline als een film voor me' is er een significant hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = 5.681, p = .019$). Dit betekent dat de verklaring van Eveline voorstelbaarder werd gevonden wanneer deze concreet ($M = 5.57$) was dan wanneer deze abstract ($M = 4.98$) was. Voor details is er geen significant hoofdeffect ($F(14,99) = .014, p = .905$). Bij details was er geen verschil tussen de versie met details ($M = 5.30$) en zonder details ($M = 5.25$).

6.3.2 Waarschijnlijkheid

Voor de verklaring van Paul is er een significant hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = 4.015, p = .048$) op waarschijnlijkheid. Dit betekent dat wanneer de getuigenverklaring van Eveline concreet is, de getuigenverklaring van Paul als minder waarschijnlijk wordt gezien ($M = 4.11$) dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline abstract is ($M = 4.90$). Er is ook een significant hoofdeffect voor details ($F(14,99) = 8.260, p = .005$). Dit betekent dat wanneer de verklaring van Eveline details bevat, de verklaring van Paul als minder waarschijnlijk wordt gezien ($M = 3.91$) dan wanneer de verklaring van Eveline geen details bevat ($M = 4.94$).

Voor de verklaring van Eveline is er geen significant hoofdeffect voor concreetheid ($F(14,99) = .164, p = .686$). Dit betekent dat participanten de getuigenverklaring van Eveline niet waarschijnlijker achten wanneer deze concreet is ($M = 4.87$) dan wanneer deze abstract is ($M = 4.77$). Voor details is er ook geen significant hoofdeffect ($F(14,99) = .333, p = .565$). Participanten vonden de getuigenverklaring van Eveline niet waarschijnlijker wanneer deze details bevatte ($M = 4.88$) dan wanneer deze geen details bevatte ($M = 4.79$).

6.3.3 Waarheid

Er is geen significant hoofdeffect voor de verklaring van Paul ($F(14,99) = 3.517, p = .063$) op waarheid. Dit houdt in dat participanten het verhaal van Paul niet als waarder ervoeren wanneer de getuigenverklaring van Eveline abstract was ($M = 4.29$) dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline concreet was ($M = 3.93$). Er is geen significant hoofdeffect voor concreetheid voor de verklaring van Eveline ($F(14,99) = .610, p = .436$). Dit betekent dat participanten de getuigenverklaring van Eveline niet als waarder zagen in de concrete versie ($M = 4.80$) dan in de abstracte versie (4.58). Er is een significant hoofdeffect van details voor de verklaring van Paul ($F(14,99) = 9.487, p = .003$). Dit betekent dat de verklaring van Paul minder waar wordt gezien wanneer de verklaring van Eveline details bevat ($M = 3.68$) dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline geen details bevat ($M = 4.48$). Er is ook een significant hoofdeffect van details voor de verklaring van Eveline ($F(14,99) = 4.349, p = .039$). Dit betekent dat de getuigenverklaring met details van Eveline waarder wordt ervaren ($M = 4.98$) dan de getuigenverklaring zonder details ($M = 4.44$).

6.3.4 Kiezen tussen de getuigenverklaring van Paul of Eveline: voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid

Er waren drie stellingen die participanten dwongen een voorkeur voor Paul of Eveline te geven, betreffende de voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid. De gemiddelden en standaardafwijkingen zijn in tabel 5 terug te vinden.

Tabel 5. Gemiddelden en SD tussen haakjes voor de keuze voor Paul (1) of Eveline (7) wat betreft voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid als functie van stijl en aanwezigheid van details.

Voorstelbaarheid*	Zonder details	Met details	Totaal stijl
Abstract	2.88 (1.18)	3.46 (1.29)	3.17
Concreet	3.13 (1.36)	5.17 (1.31)	4.15
Totaal details	3.01	4.32	
Waarschijnlijkheid*			
Abstract	2.74 (1.19)	3.00 (1.22)	2.87
Concreet	3.00 (1.34)	4.76 (.95)	3.88
Totaal details	2.87	3.88	
Waarheid*			
Abstract	2.85 (1.11)	2.89 (1.40)	2.87
Concreet	3.06 (1.29)	4.86 (.99)	3.96
Totaal details	2.96	3.88	

*Nota bene: De 7-puntschalen van voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid lopen van (1) het verhaal van Paul is voorstelbaarder, waarschijnlijker en waarder tot (7) het verhaal van Eveline is voorstelbaarder, waarschijnlijker en waarder.

Er is een significant hoofdeffect voor concreetheid op voorstelbaarheid ($F(14,99) = 19.738, p < .001$), waarschijnlijkheid ($F(14,99) = 26.041, p < .001$), en waarheid ($F(14,99) = 27.878, p < .001$). Dit betekent dat participanten de getuigenverklaring van Eveline voorstelbaarder, waarschijnlijker en waarder vonden dan de getuigenverklaring van Paul wanneer de getuigenverklaring van Eveline concreet was dan wanneer deze abstract was.

Er is ook een significant hoofdeffect voor details voor voorstelbaarheid ($F(14,99) = 27.980, p < .001$), waarschijnlijkheid ($F(14,99) = 21.304, p < .001$), en waarheid ($F(14,99) = 14.940, p < .001$). Dit betekent dat participanten meer voorkeur aangaven voor de getuigenverklaring van Eveline dan de getuigenverklaring van Paul wat betreft voorstelbaarheid, waarschijnlijk en waarheid wanneer de

getuigenverklaring van Eveline details bevatte dan wanneer deze geen details bevatte.

7 Discussie

Schuldoordeel

In dit onderzoek werden drie verwachtingen geschetst. Als eerste werd verwacht dat stijl (de mate van concreetheid) in getuigenverklaringen een effect zou hebben op het schuldoordeel. Er werd verwacht dat wanneer de getuigenverklaring van Eveline (die pleitte voor haar onschuld) concreet was en naast de getuigenverklaring van Paul gelegd werd (die in alle gevallen abstract en zonder details was), participanten vaker aangaven dat Eveline onopzettelijk Paul had neergeschoten, dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline abstract was. De resultaten tonen aan dat de mate van concreetheid in de getuigenverklaring van Eveline een marginaal effect heeft gehad op het schuldoordeel van de participanten.

De tweede verwachting was dat de aanwezigheid van details in de getuigenverklaring een effect zou hebben op het schuldoordeel. Er werd verwacht dat wanneer de getuigenverklaring van Eveline details bevatte en naast de getuigenverklaring van Paul gelegd werd, participanten vaker aangaven dat Eveline onopzettelijk Paul had neergeschoten, dan wanneer de getuigenverklaring van Eveline geen details bevatte. Uit de multivariate variantieanalyse leek de aanwezigheid van details een marginaal effect te hebben.

In navolging van Hustinx en de Wit (2012) is er toen gekozen voor een categorisering van de resultaten. Zo werden de drie maten die links van "onvoldoende bewijs" lagen, samengevoegd tot "zonder opzet" en de maten die rechts van "onvoldoende bewijs" lagen, samengevoegd tot "met opzet". Voor 'Onvoldoende bewijs' werd een aparte categorie gemaakt. Uit de Chi-kwadraat toets is voor stijl geen effect gevonden. Voor de aanwezigheid van details toonde een eenzijdige Chi-kwadraat toets aan dat er wel een hoofdeffect van details op schuldoordeel is. Dit betekent dat wanneer participanten de getuigenverklaring van Eveline met details lezen het verschil tussen het aantal keuzes voor "zonder opzet" en "met opzet" groter is dan wanneer zij de getuigenverklaring van Eveline zonder details lezen. Er wordt dus meer gekozen voor "zonder opzet" en minder voor "met opzet" na het lezen van de getuigenverklaring met details van Eveline dan na het lezen van de getuigenverklaring zonder details.

De derde verwachting was dat stijl en de aanwezigheid van details een interactie-effect zouden vertonen. Er werd verwacht dat Eveline het meest

onschuldig zou worden bevonden wanneer haar verklaring concreet was én details bevatte ten opzichte van concrete versie die geen details bevatte, de abstracte versie die details bevatte en de abstracte versie die geen details bevatte. de verwachting was ook dat zowel de concrete versie van de getuigenverklaring van Eveline als de abstracte versie met details zouden leiden tot een lager schuldoordeel (onschuldiger) dan de abstracte versie zonder details. Resultaten wijzen uit dat er geen interactie-effect tussen stijl en de aanwezigheid van details heeft plaatsgevonden.

De multivariate variantieanalyses uit het onderhavige onderzoek suggereren dat er sprake is van een effect van concreetheid op schuldoordeel. De resultaten pleiten net als het onderzoek van Reyes, Thompson en Bower (1980), Schedler en Manis (1986) en Guadagno (2010) voor een effect van details op oordeel (overtuiging bij Guadagno, 2010). Daarnaast wijzen de resultaten ook op een effect van concreetheid op woordniveau. In het onderhavige onderzoek zijn de resultaten ook gecategoriseerd. De Chi-kwadraat toets die erna werd uitgevoerd toonde echter aan dat concreetheid (op woordniveau) geen effect heeft gehad op het schuldoordeel. Hoewel participanten lichtelijk meer voorkeur voor Eveline gaven (aan de hand van de concrete getuigenverklaring ten opzichte van de abstracte) zoals de multivariate variantieanalyse toonde, liet de Chi-kwadraat toets zien dat dit niet het geval was: participanten kwamen niet vaker tot het besluit dat Eveline haar man zonder opzet had gedood dan het besluit dat Eveline haar man met opzet had gedood. Voor details werd wel een effect op schuldoordeel gevonden, hetgeen suggereert dat details de bepalende factor zijn voor een effect van concreetheid op schuldoordeel. Dit houdt in dat onderzoeken die details onderzochten (ook al noemden zij dit niet zo) zoals dat van Reyes, Thompson en Bower (1980), Schedler en manis (1986) en Guadagno (2010) het in ieder geval bij het juiste eind hadden wat betreft operationalisatie.

In het onderhavige onderzoek werd geen interactie-effect aangetoond. Uit de gemiddelden voor schuldoordeel als functie van stijl en details lijkt echter wel dat vooral de groep participanten die de met details gevulde, concrete versie gelezen hebben, een iets sterker oordeel vellen over de zaak. Toch werd er dus geen interactie-effect gevonden. Een reden hiervoor lijkt te liggen bij de tegenvallende resultaten van het effect van stijl op schuldoordeel, waardoor een interactie-effect

onaangetoond bleef. De zwaarte van het vonnis (oordelen over doodslag of dood door schuld) heeft wellicht ook invloed gehad op het tegenvallende resultaat, wat betreft schuldoordeel. Het is namelijk opmerkelijk dat participanten wel meer voorkeur aangaven voor het verhaal van Eveline wat betreft waarschijnlijkheid, voorstelbaarheid en waarheid wanneer het concreet was en/of details bevatte, wanneer ze gedwongen werden een keuze te maken, maar dit niet deden bij het schuldoordeel. Dit zou in kunnen houden dat het vonnis vellen de meningen naar het midden toe heeft gedreven. Wanneer we het materiaal van dit onderzoek naast dat van Shedler en Manis (1986) leggen, dan is er direct een verschil in de zwaarte van het oordeel zichtbaar. Shedler en Manis (1986) onderzochten een effect op de geschiktheid van een vrouw voor het moederschap, waar dit onderzoek participanten een oordeel liet vellen over een moordzaak en bijvoorbeeld de straf van de dader kan leiden tot levenslang.

Implicaties concreetheid

In het onderhavige onderzoek zijn onderzoeken naar concreetheid en levendigheid door elkaar behandeld. De bespreking van levendigheid en concreetheid leidde tot de assumptie dat levendigheid een veelomvattender concept is dan concreetheid omdat het emotionaliteit en nabijheid erbij betreft. Concreetheid is strict genomen in zowel de studies naar concreetheid als naar levendigheid de enige stijlform. In deze lijn kan aangenomen worden dat alleen concreetheid (de stijlform) werd gemanipuleerd in het onderzoeksmateriaal van zowel onderzoek naar concreetheid als naar levendigheid. Verder leidde de bespreking van concreetheid in het onderhavige onderzoek tot de conclusie dat er sprake is van concreetheid op woordniveau en concreetheid in de vorm van details.

Uit de resultaten in het onderhavige onderzoek kan aangenomen worden dat niet zozeer concreetheid (verwachting 1) of de interactie tussen concreetheid en details (verwachting 3) het effect bepalen op schuldoordeel maar juist details hier een bepalende rol in kunnen spelen. Als we naar andere onderzoeken kijken zien we dat bijvoorbeeld het onderzoek van Reyes, Thompson en Bower (1980) en dat van Schedler en Manis (1986) dit ondersteunen. Beide onderzoeken hebben levendigheid geoperationaliseerd door het toevoegen van details. Uit het onderhavige onderzoek zou je kunnen aannemen dat het toevoegen van details in onderzoeken als dat van Schedler en Manis (1986) en Reyes, Thompson en Bower

(1980) tot het effect op schuldoordeel heeft geleid en niet zozeer de concreetheid van de woorden an sich.

Deze aanname kan ertoe leiden dat concreetheid, wat betreft operationalisatie, opgedeeld dient te worden in concreetheidsscore per woord en concreetheid door het toevoegen van details. De manipulatiecheck in het onderhavige onderzoek liet zien dat de concrete versie van de getuigenverklaring van Eveline leidde tot een hogere waargenomen concreetheid van de getuigenverklaring van Eveline en een lagere waargenomen concreetheid van de getuigenverklaring van Paul. Deze resultaten toonden aan dat de manipulatie van concreetheid geslaagd was. Details in de getuigenverklaring van Eveline leidden ook tot een verhoging van de waargenomen concreetheid van de getuigenverklaring van Eveline en een verlaging van de waargenomen concreetheid van de getuigenverklaring van Paul. Het onderzoeksmateriaal was aan de hand van concreetheidswaarden uit de lijst van Brysbaert et al. (2014) samengesteld. Bij de berekening aan de hand van deze lijst was de gemiddelde concreetheidsscore van de teksten met details niet veel hoger. Details hebben dus niet geleid tot een hogere concreetheidswaarde, maar wel tot een hogere waargenomen concreetheid bij participanten in het onderhavige onderzoek. Er is een mogelijke verklaring hiervoor: in de lijst van Brysbaert et al. (2014) zijn concreetheidswaarden van individuele woorden opgenomen en in het onderhavige onderzoek werd daarentegen participanten gevraagd naar de concreetheidswaarde van de gehele tekst. Het geven van details kan een vorm van concretiseren zijn (Douma, 1994). Dit lijkt op basis van de resultaten, vooral op het gebied inhoud te zijn. De details, of de woorden waaruit de details zijn opgebouwd, verhoogden de concreetheidswaarde van de tekst niet, maar toch werd de tekst door de participanten als concreter ervaren. De vergelijking van het onderzoeksmateriaal in het onderhavige onderzoek met de manipulatiecheck toont dit aan.

Voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid

Doordat er geen significante verschillen zijn gevonden op schuldoordeel, is het niet mogelijk geweest om aan te tonen of voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid of waarheid mediërende variabelen zijn voor schuldoordeel. Wel zijn er meerdere effecten van zowel concreetheid als details op de variabelen voorstelbaarheid,

waarschijnlijkheid en waarheid aangetoond. De gevonden resultaten voor deze drie variabelen zijn op zijn minst opmerkelijk te noemen.

Allereerst valt op dat concreetheid en details, zoals verwacht, leiden tot een grotere dan wel lagere voorstelbaarheid voor respectievelijk de verklaringen van Eveline en Paul. Dat concreetheid van de verklaring van Eveline en de aanwezigheid van details diens voorstelbaarheid zou verhogen, is uit de suggestie van Hansen en Wänke (2010) al voorspeld. Het is echter onverwacht dat de manipulatie van de verklaring van Eveline ook wat betreft waargenomen voorstelbaarheid tot een verlaging leidt bij de verklaring van Paul. Het is moeilijk een verklaring hiervoor te vinden. Het kan zo zijn dat er een soort contrast-effect optreedt, doordat beide verklaringen tegelijk worden aangeboden. Het kan dus zo zijn dat de voorstelbaarheid van de abstracte getuigenverklaring van Paul lager wordt beoordeeld doordat Eveline's getuigenverklaring details bevat.

Ten tweede valt op dat de manipulatie van de getuigenverklaring van Eveline zorgt voor een effect in de beoordeling op waarschijnlijkheid voor de verklaring van Paul. Zowel de concreetheid van de verklaring als de aanwezigheid van details in de tekst van Eveline zorgen voor een verlaagde gepercipieerde waarschijnlijkheid van het verhaal van Paul. Hiervoor kan dezelfde verklaring gegeven worden als bij voorstelbaarheid het geval is. Opmerkelijk is echter dat de getuigenverklaring van Eveline geen verschillen vertoont in gepercipieerde waarschijnlijkheid wat betreft stijl of details. Er is bij waarschijnlijkheid dus net als bij voorstelbaarheid sprake van een contrast-effect. Dit houdt in dat het contrast-effect dat bij voorstelbaarheid werd aangenomen een zeer plausibele verklaring is.

Ten derde zijn de resultaten opmerkelijk te noemen omdat er voor de variabele waarheid alleen een significant hoofdeffect voor details is. De aanwezigheid van details heeft ertoe geleid dat het verhaal van Eveline als waarder wordt ervaren. Er wordt dus geen significant hoofdeffect voor concreetheid gevonden. Hansen en Wänke (2010) toonden wel een effect van concreetheid op waarheid. Het grootste verschil tussen het materiaal van het onderzoek van Hansen en Wänke (2010) en dit onderzoek is dat zij korte zinnen aan participanten voorlegden en dit onderzoek een getuigenverklaring van meer dan 25 regels. Een verklaring voor de verschillen tussen de resultaten van beide onderzoeken is dat de manipulatie van concreetheid wellicht sterker en beter onder controle te houden is bij

korte zinnen dan bij teksten. De manipulatiecheck in het onderhavige onderzoek geeft hier echter geen bewijs voor omdat deze aantoonde dat de manipulatie van stijl heeft geleid tot een hogere waargenomen concreetheid.

Het onderhavige onderzoek heeft niet kunnen aantonen of voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid voorspellers zijn van schuldoordeel. Er kan dus geen uitspraak worden gedaan of de aanwijzingen die onder andere in Hansen en Wänke (2010) en Schooler et al. (1986) naar voren kwamen, kloppen. Wel heeft het onderhavige onderzoek aangetoond dat er sprake is van een contrast-effect op voorstelbaarheid en waarschijnlijkheid wanneer getuigenverklaringen naast elkaar gelegd worden en dat effecten op voorstelbaarheid, waarschijnlijkheid en waarheid meer zichtbaar zijn wanneer participanten gedwongen worden een keuze te maken.

Verder onderzoek

Aan de hand van onderhavig onderzoek kan gesteld worden dat vervolgonderzoek rekening dient te houden met het toevoegen van het concept "details" aan concreetheid. Het onderhavige onderzoek heeft namelijk aangetoond dat details een grote, dan wel bepalende rol heeft in concreetheidsonderzoek.

De discussie van dit onderzoek heeft enkele problemen blootgelegd die de resultaten mogelijk hebben beïnvloedt. Twee vervolgonderzoeken zouden uitkomst kunnen bieden. Enerzijds kan het contrast-effect dat eerder is besproken, verder uitgewerkt kunnen worden. De resultaten in het onderhavige onderzoek wat betreft voorstelbaarheid en waarschijnlijkheid tonen aan dat niet de waardering van de gemanipuleerde tekst, maar de van de andere tekst juist beïnvloed wordt. In vervolgonderzoek kan de tekst die gemanipuleerd wordt en de tekst die abstract blijft, tussen proefpersonengroepen bijvoorbeeld omgewisseld worden. Ook komt naar voren dat participanten meer beïnvloed worden door zowel stijl als details wanneer zij een keuze moeten maken. Wellicht dat verder onderzoek dit verschijnsel zou kunnen verklaren.

In een ander vervolgonderzoek zou de emotionele zwaarte van het vonnis aangepast kunnen worden. Wellicht dat de het geven van een schuldoordeel minder moeilijk wordt wanneer er geen uitspraken gedaan hoeven te worden over een zaak die gaat over moord of doodslag. Wellicht dat een lichtere zaak (zoals bijvoorbeeld een diefstal in plaats van een moord), ertoe kan leiden dat er wel een effect op schuldoordeel gevonden wordt. Het kan zo zijn dat concreetheid en details wel

degelijk een effect hebben op schuldoordeel, maar dat dit effect niet groot genoeg is om iemand van doodslag te betichten. Er is daarbij ook sprake van een ethische kwestie: is het gewenst om participanten over een zwaar onderwerp, zoals moord, te laten oordelen?

Het onderhavige onderzoek toont enkele interessante resultaten zoals een contrast-effect en geeft weer dat details wellicht de bepalende factor zijn in concreetheidsonderzoek. Dit onderzoek heeft vragen rondom het effect van concreetheid nog niet opgelost, maar in ieder geval in nieuw licht gezet.

Literatuur

- Bensi, L., Nori, R., Strazzari, E., & Giusberti, F. (2003). Vividness in judgements of guild. *Perceptual and Motor Skills*, 97, 1133-1136.
- Brybaert, M., Stevens, M., De Deyne, S., Voorspoels, W. & Storms, G. (2014). Norms of age of acquisition and concreteness for 30.000 Dutch Words. *Acta Psychologica*, 150, 80-84.
- Collins, R. L. (1988). The vividness effect: elusive or illusory? *Journal of Experimental Social Psychology*, 24 (1), 1-18.
- Douma, P. (1994). Wees zo concreet mogelijk. Schrijfadvisers over concreet en abstract taalgebruik. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 16 (1), 16-31.
- Frey, K.P., & Eagly, A.H. (1993). Vividness can undermine the persuasiveness of messages. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 32-44.
- Guadagno, R.E., Rhoads, K.V. & Sagarin, B.J. (2010). Figural Vividness and Persuasion: Capturing the "Elusive" Vividness Effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37 (5), 626-638.
- Hansen, J. & Wanke, E. (2010). Truth from language and truth from fit: The impact of linguistic concreteness and the level of construal on subjective truth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36 (11), 1576-1588.
- Hustinx, L. & de Wit, E. (2012). Kunnen levendige getuigenissen je achter de tralies doen belanden? Een experimenteel onderzoek naar het effect van levendig taalgebruik op oordelen over schuld bij leken en 'experts'. *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 34 (3), 213-228.
- Holcomb, P. J., Kounios, J., Anderson, J. E., & West, W. C. (1999). Dual-Coding, Context-Availability, and Concreteness Effects in Sentence Comprehension:

- An Electrophysiological Investigation. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory & Cognition*, 25, 721-742.
- McGill, A. L., & Anand, P. (1989). The Effect of Vivid Attributes on the Evaluation of Alternatives: The Role of Differential Attention and Cognitive Elaboration. *Journal of Consumer Research*, 16 (2), 188-196.
- Nisbett R., & Ross, L. (1980). *Human inference: Strategies and shortcomings of social judgement*. NJ: Englewoods Cliffs.
- Paivio, A. (1969). Mental imagery in associative learning and memory. *Psychological Review*, 76, 241-263.
- Pettus, C. & Diener, E. (1977). Factors Affecting the Effectiveness of Abstract versus Concrete Information. *Journal of Social Psychology*, 103 (2), 233-242.
- Reyes, R.M., Thompson, W.C., & Bower, G.H. (1980). Judgmental biases resulting from differing availabilities of arguments. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 2-12.
- Sadoski, M., & Paivio, A. (2001). *Imagery and text: A dual coding theory of reading and writing*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Schedler, J. & Manis, M. (1986). Can the availability heuristic explain the vividness effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, 51 (1), 26-36.
- Schooler, J. W., Gerhard, D., & Loftus, E. F. (1986). Qualities of the unreal. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 12, 171-181.
- Smith, S., & Shaffer, D. (2000). Vividness can undermine or enhance message processing: The moderating role of vividness congruency. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(7), 779-779.
- Taylor, S. E. & Thompson, S. C. (1982). Stalking the Elusive "Vividness" Effect. *Psychological Review*, 89 (2), 155-181.

Tversky, A., & Kahneman, D. (1982). Causal schemas in judgements under uncertainty. In D. Kahneman, P. Slovic & A. Tverski (Red.), *Judgments under uncertainty: Heuristics and biases* (pp. 117-128). Cambridge: Cambridge University Press.

Xiao, X., Zhao, D., Zhang, Q. & Guo, C. (2012). Retrieval of concrete words involves more contextual information than abstract words: Multiple components for the concreteness effect. *Brain and Language*, 120 (3), 251-258.

Bijlage A

In deze bijlage staat het voorwoord van het formulier dat participanten via qualtrics konden invullen. Het voorwoord en de vragenlijst was voor iedereen hetzelfde.

Beste lezer,

U krijgt twee verklaringen te lezen uit een rechtzaak. Eveline van Beek wordt verdacht van de moord op haar man. Paul van Beek wordt door een kogel geraakt en overlijdt later in het ziekenhuis. In Eveline's getuigenverklaring zegt zij onschuldig te zijn. Vlak voor Paul zijn dood legt hij een verklaring af waarin hij Eveline beschuldigd.

Na het lezen van beide verklaringen wordt u een aantal vragen gegeven betreffende deze casus.

U kunt geen goede of foute antwoorden geven: het gaat om uw persoonlijke mening. Uw antwoorden verwerken wij geheel anoniem. Het is van belang dat u niet gestoord wordt tijdens het invullen van de vragenlijst.

Alvast hartelijk dank voor uw deelname.

Met vriendelijke groet,

Erik Philippens

Bijlage B

In deze bijlage staan de verschillende versies van de getuigenverklaringen van Eveline van Beek en van Paul van Beek. De getuigenverklaring van Paul werd als eerste getoond. Deze verklaring was voor alle respondenten dezelfde: abstract en zonder details. In deze bijlage staan de abstracte versie (aangegeven met een 'A' tussen haakjes) en de concrete versie (aangegeven met een 'C' tussen haakjes). De helft van de respondenten kreeg de abstracte versie van de getuigenverklaring van Eveline en de andere helft kreeg de concrete versie. Bij de helft van zowel de abstracte als de concrete versie werden details toegevoegd. Deze details zijn in in de getuigenverklaring van Eveline onderstreept.

(A) Paul van Beek – Slachtoffer vlak voor zijn dood – De bewuste avond werd ik uitgenodigd door mijn vrouw om de voortgang van ons huwelijk te bespreken. Ik had op het werk namelijk een ander ontmoet. Toen ik klaar was met mijn dienst bij de politie ben ik naar haar toe gegaan. Onze dochter had ons alleen gelaten. In het begin verliep het gesprek rustig. We hadden geen meningsverschillen over onderwerpen die belangrijk voor ons zijn. Hier kwam verandering in toen ze aangaf dat ze de relatie voort wilde zetten als ik met mijn affaire meteen zou stoppen. Ik gaf aan dat ik niet meer van haar hield en de relatie wilde beëindigen. Toen raakte ze ontstemd. Ze stelde dat ik niet langer op deze manier door kon gaan en verhief haar stem hierbij. Dit was ik niet van haar gewend en ik had haar niet eerder zo horen praten. Terwijl ze deze uiting deed, pakte ze mijn pistool uit de holster die ik nog droeg van mijn dienst en richtte het op mij. Ik riep nog dat ze dat niet moest doen en ik pakte haar vast om het pistool van haar af te pakken. De eerste kogel raakte de muur en meteen daarna werd ik neergeschoten. Ik raakte buiten kennis en kwam even later bij in het ziekenhuis. Daar hoorde ik voor het eerst dat ze niet mij maar zichzelf had willen raken.

(A) Eveline van Beek– Verdachte - De bewuste avond was ik met mijn dochter thuis. Ik had met mijn man afgesproken om te praten en aan onze relatie te werken. Ik had hiervoor een lekkere fles pinot gris in huis gehaald. Mijn man had op zijn werk een ander ontmoet. Door deze affaire heb ik een tijd lang niet voorruit gekund met mijn leven. Iedere ochtend werd ik huilend wakker en iedere avond ging ik huilend naar bed. De laatste tijd voelde ik me beter. Ik ben weer lekker op stap gegaan met mijn vriendinnen en vorige week zaterdag nog naar theater geweest. De bewuste avond spraken we over onze toekomst. Mijn dochter had ons alleen gelaten en was naar haar slaapkamer gegaan op de eerste verdieping. Het gesprek verliep in het begin redelijk goed, doordat we deze keer geen meningsverschillen hadden over onderwerpen die belangrijk voor ons waren. Hij hield mijn hand zacht in de zijne terwijl we praatten. Het leek erop dat we weer bij elkaar zouden komen. Toen gaf ik te kennen dat ik nog steeds van mijn man hield terwijl de tranen over mijn wangen

liepen en dat ik daarom met hem verder wilde in het leven. Mijn man gaf plots, terwijl hij zijn hand wegtrok, aan dat hij daar niets in zag. Hij haalde meerdere malen zijn schouders op en snoof minachtend. Hij liet blijken dat hij dat onzin vond, omdat in het verleden ook al was gebleken dat ons huwelijk niet werkte. Ik zag in dat ik weinig voor hem betekende. Ik wist het wapen van mijn man dat hij in zijn dienstholster droeg te pakken en richtte het op mijzelf. Mijn man keek met een brede grijns naar me en gaf aan dat ik dat nooit zou doen. Ik wilde schieten, maar hij pakte mij vast en riep dat ik het niet moest doen. Het ging allemaal snel. Het pistool ging twee keer af. Een kogel raakte de muur en meteen daarna, in plaats van mijzelf te raken, werd mijn man geraakt. Paul zakte als een zak aardappelen in elkaar. Ik zag hem neervallen en ik wist niet meer wat er gebeurde. Het bloed van mijn man stroomde op de grond. Ik zag dat mijn dochter huilend naast haar vader zat. Toen zag ik in wat er was gebeurd. Ik zakte in elkaar en ging op een stoel zitten en wachtte op de ziekenwagen die daarna met loeiende sirene aankwam.

(C) Eveline van Beek– Verdachte - De avond van 18 november was ik met mijn dochter Julia thuis. Ik had met Paul afgesproken om een goed gesprek te voeren over ons huwelijk. Ik had hiervoor een lekkere fles pinot gris in huis gehaald. Paul had op zijn werk een jonge blonde secretaresse ontmoet, Nira geheten. Door deze affaire heb ik mij 5 maanden, vanaf vorige zomer, depressief gevoeld. Iedere ochtend werd ik huilend wakker en iedere avond ging ik huilend naar bed. De afgelopen vier weken voelde ik me psychisch beter en ik had weer plezier. Ik ben weer lekker op stap gegaan met mijn vriendinnen en vorige week zaterdag nog naar theater geweest. De bewuste avond hadden we een gesprek over onze toekomst en het voortzetten van ons huwelijk. Julia had ons alleen gelaten en was naar haar slaapkamer gegaan op de eerste verdieping. Het gesprek verliep het eerste halfuur goed, doordat we deze keer geen meningsverschillen hadden en dezelfde toekomstvisie deelden over Julia en het huis. Hij hield mijn hand zacht in de zijne terwijl we praatten. Het leek erop dat Paul weer bij mij zou komen wonen. Toen vertelde ik Paul dat ik nog steeds van hem hield terwijl de tranen over mijn wangen liepen en dat ik daarom voor eeuwig bij hem wilde blijven. Paul trok zijn hand weg en duidde ineens aan dat hij dat niet wilde. Hij haalde meerdere malen zijn schouders op en snoof minachtend. Hij zei dat hij het onzin vond om getrouwd te blijven, omdat we al 7 jaar lang als broer en zus leefden. Ik begreep dat niet meer in zijn gedachten voor kwam. Ik wist het dienstwapen van Paul te pakken dat hij in zijn dienstholster droeg en richtte het op mijn slaap. Mijn man keek met een brede grijns naar me en mompelde dat ik dat nooit zou doen. Ik stond op het punt de trekker over te halen, maar hij pakte mijn pols en schreeuwde: "Doe het niet!". Het ging allemaal razendsnel. Het pistool ging twee keer af. Een kogel kwam vast te zitten in de muur en meteen daarna, in plaats van mijzelf te raken, raakte de kogel Paul in zijn buik. Paul zakte als een zak aardappelen in elkaar. Ik zag hem op de grond vallen en ik vanaf toen werd het me wazig. Het bloed van mijn man stroomde op de grond. Ik zag dat Julia huilend naast haar vader knielde. Op dat moment realiseerde ik me wat

er was gebeurd. Ik zakte in elkaar en liet me op de lederen eetstoel vallen en wachtte op de ambulance die daarna met loeiende sirene aankwam.

Bijlage C

In deze bijlage staan de vragen zoals deze in de qualtrics survey aan de respondenten zijn voorgelegd. Voor iedere vraag werd een nieuwe pagina aangemaakt.

Vraag 1:

Voor de volgende vraag krijgt u onderstaande opties. Er wordt gevraagd naar uw inschatting van de casus: was het doodslag of dood door schuld. Het gaat er om wat u denkt.

Dood door schuld is wanneer iemand onopzettelijk gedood wordt. Er is in dat geval geen intentie om te doden. Wanneer je iemand doodt met opzet, maar je hebt dat niet van tevoren gepland, dan heet het doodslag. Dood door schuld is dus zonder opzet of intentie en doodslag is opzettelijk en met intentie.

Kruis het vak van uw keuze aan:

Geen opzet ←—————→ Opzet

Zeker dood door schuld	Hoogstwaarschijnlijk dood door schuld	Waarschijnlijk dood door schuld	Ik heb onvoldoende bewijs	Waarschijnlijk doodslag	Hoogstwaarschijnlijk doodslag	Zeker doodslag
------------------------	---------------------------------------	---------------------------------	---------------------------	-------------------------	-------------------------------	----------------

Voor de volgende vragen wordt uw mening door een stelling bevestigd. Kruis wat het meest correspondeert met uw mening.

Vraag 2:

Ik kan het verhaal van Paul goed voor de geest roepen

Sterk mee oneens

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Sterk mee eens

Vraag 3:

Ik zag het verhaal van Paul als een film voor me

Sterk mee oneens

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Sterk mee eens

Vraag 4:

Ik vind het verhaal van Paul heel waarschijnlijk

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 5:

Ik kan het verhaal van Eveline goed voor de geest roepen

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 6:

Ik zag het verhaal van Eveline als een film voor me

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 7:

Ik vind het verhaal van Eveline heel waarschijnlijk

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 8:

Paul spreekt de waarheid

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 9:

Eveline spreekt de waarheid

Sterk mee oneens O O O O O O O Sterk mee eens

Vraag 10:

Als ik moest kiezen...

Ligt de waarheid bij:

Paul O O O O O O Eveline

Is het verhaal waarschijnlijker van:

Paul O O O O O O Eveline

Is het verhaal voorstelbaarder bij:

Paul O O O O O O Eveline

Voor de volgende vraag wordt u gevraagd de mate van concreetheid dan wel abstractheid van de verklaringen van Eveline en Paul aan te geven. Sommige

